

Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра теорії та історії держави і права

ЗАТВЕРДЖЕНО

Декан юридичного факультету

Наталія ВЕСЕЛОВСЬКА

РОБОЧА ПРОГРАМА

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

(назва навчальної дисципліни)

підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право»
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності D8 «Право»
(код і найменування спеціальності)

освітньо-професійної програми «Право»
(назва освітньо-професійної програми)

тип дисципліни вибіркова навчальна дисципліна

2025 рік

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

Ірина КОЗАКОВА

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою теорії та історії держави і права
протокол № 1
від «29» серпня 2025 року

Завідувач кафедри

Антон ЧУБ

Укладач: *Нікіфоренко Володимир Степанович*, доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України, професор кафедри теорії та історії держави і права.

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: українська

Статус дисципліни: вибіркова

Передумови вивчення навчальної дисципліни: вивчення дисципліни *«Історія української державності»* доцільне після оволодіння здобувачами базовими знаннями з теорії та історії держави і права України (в частині понятійного апарату, еволюції правових систем та державних інститутів); логіки та критичного мислення для формування умінь аналізувати суспільно-політичні процеси, здійснювати ретроспективний аналіз та спростовувати історико-юридичні міфи; юридичної деонтології щодо формування професійно-етичних засад і розуміння соціокультурної місії правника; інформаційними технологіями в юридичній діяльності: вміння працювати з електронними бібліотеками, цифровими архівами та базами історико-правових джерел; навичками письмової та дослідницької роботи: підготовка рефератів, есе та здійснення огляду літератури; а також одночасно з вивченням конституційного права України (в частині зв'язку етапів вітчизняного конституціоналізму з чинними інститутами права) та риторики та ораторського мистецтва щодо розвитку навичок публічного виступу, ведення наукових дискусій й академічної доброчесності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Історія української державності» є закономірності виникнення, еволюції, занепаду та відродження державних інститутів, форм правління та територіального устрою на українських землях від давнини до сьогодення; історичні етапи розвитку вітчизняного конституціоналізму, правових систем та законотворчих процесів у контексті європейського правового досвіду; суспільно-політичні та юридичні факти, ідеї та доктрини, що зумовили формування сучасного суверенітету, інститутів народовладдя та національної безпеки України, а також державотворча, політико-правова та дипломатична діяльність видатних історичних постатей, керівників держав, гетьманів, мислителів і правників, які зробили визначальний внесок у формування національної ідентичності, захист суверенітету та розбудову інститутів українського права.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться **150** годин (5 кредити ECTS).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни *«Історія української державності»* є формування у здобувачів першого (бакалаврського) рівня теоретичних знань про багатовіковий процес становлення й відновлення політичної суб'єктності України як тривалої інституційної традиції, глибоке переосмислення історичного поступу – від давніх форм самоорганізації до сучасної суверенної держави, з акцентом на історичних постатях, які формували політику української державності певного часу, спадкоємності владних інститутів, легітимності державних утворень та еволюції національних політичних ідей.

Основними завданнями навчальної дисципліни *«Історія української державності»* є системне засвоєння здобувачами хронології та правових засад розвитку владних інституцій на українських землях; критичний аналіз джерел легітимності та правових актів історичних державних утворень; дослідження біографічного та політичного контексту діяльності видатних постатей, які визначали вектор української політики; відстеження тяглості та спадкоємності національних політико-правових ідей від давніх часів до сучасності; а також розвиток у майбутніх правників навичок деконструкції історико-юридичних міфів для формування стійкого розуміння неперервності вітчизняної державотворчої традиції.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Історія української державності» забезпечує набуття таких компетентностей і програмних результатів:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу..
ЗК11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
ЗК13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
ЗК14	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК02	Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему
СК03	Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН01	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
ПРН18	Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.
ПРН19	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем.	пз	лаб.	с. р		л	сем.	пз	лаб.	с. р
Тема 1. Витоки та еволюція української державної ідеї	14	2	4			8	17	1	2			14
Тема 2. Русь як імперія та європейська держава	16	2	4			10	17	1	2			14
Тема 3. Феномен козацької республіки	20	4	6			10	19	1	2			16
Тема 4. Державотворчі процеси доби Української революції	20	4	6			10	19	1	2			16
Тема 5. Український чинник у радянській державній системі	20	4	6			10	19	1	2			16
Тема 6. Тяглість державотворчої традиції в екзилі	20	4	6			10	19	1	2			16
Тема 7. Відновлення незалежності України (1990–1991)	20	4	6			10	20	2	2			16
Тема 8. Трансформація сучасної Української держави	20	4	6			10	20	2	2			16
Усього годин	150	28	44	0	0	78	150	10	16	0	0	124

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Тема 1. Витоки та еволюція української державної ідеї

Додержавні об'єднання (Антський союз) як прототип політичної організації. Еволюція поняття «Руська земля» від територіального до політичного значення. Державницькі візії в інтелектуальній спадщині (від митрополитів Русі до Братства тарасівців). Вплив європейських концепцій (природного права, просвітництва) на українську політичну думку. Трансформація етнокультурної ідентичності в політичну націю.

Тема 2. Русь як імперія та європейська держава

Династична дипломатія («шлюбна політика») як інструмент легітимації у Європі. Київ як центр політичного тяжіння: модель «колективного сюзеренітету». Візантійська та скандинавська складові у формуванні владної вертикалі. Галицько-Волинське князівство (Королівство Руське) як правонаступник київської традиції. Міжнародна суб'єктність Русі: договори з Візантією, Священною Римською імперією та Папським престолом.

Тема 3. Феномен козацької республіки

Військо Запорозьке як «держава в державі»: самоврядування, територія, військо. Дипломатичне визнання Гетьманщини (Вестфальська система та українське питання). Інститути гетьманської влади: Генеральна військова рада та Старшинська рада. Атрибути державності: символіка, фінансова система та територіально-полковий устрій. Конституціоналізм Пилипа Орлика: спроба закріплення політичної незалежності.

Тема 4. Державотворчі процеси доби Української революції

Центральна Рада: шлях від автономії до проголошення суверенної УНР. Монархічна модель Павла Скоропадського: розбудова державного апарату та армії. Директорія УНР: спроба синтезу республіканізму та соціальних реформ. ЗУНР: досвід побудови парламентської демократії в умовах війни. Акт Злуки 1919 р.: правовий та символічний вимір соборності. Конституція Миколи Міхновського.

Тема 5. Український чинник у радянській державній системі

Формальні ознаки державності УСРР/УРСР: конституції, кордони, органи влади. Політика «коренізації» як інструмент легітимації радянської влади. Україна як співзасновниця СРСР та суперечності союзного договору 1922 р. Вихід УРСР на міжнародну арену після 1945 р.: членство в ООН та ЮНЕСКО. Паралельні структури влади: роль КПУ у реальному управлінні республікою.

Тема 6. Тяглість державотворчої традиції в екзилі

Державний центр УНР в екзилі: легітимність та представницькі функції. Діяльність УНРади (передпарламенту) та збереження клейнодів. Українське питання в Лізі Націй та міжнародних організаціях міжвоєнного періоду. Концепції визвольного руху (ОУН, УПА) про форму майбутньої держави. Акт передачі повноважень ДЦ УНР першому президенту незалежної України в 1992 р.

Тема 7. Відновлення незалежності України (1990–1991)

«Парад суверенітетів» та Декларація про державний суверенітет України 1990 р. Революція на граніті: суспільний запит на повний розрив із центром. Правове обґрунтування Акта проголошення незалежності 24.08.1991. Всеукраїнський референдум як вищий акт народної волі та світове визнання. Закон про правонаступництво України: розмежування з радянським минулим.

Тема 8. Трансформація сучасної Української держави

Еволюція форми правління: від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської. Реформа децентралізації як зміна філософії управління територіями. Інтеграція в європейський політико-правовий простір (Угода про асоціацію, статус кандидата в ЄС). Функціонування держави в умовах воєнного стану: стійкість інституцій. Цифровізація державного управління (Дія) як нова модель взаємодії держави і громадянина.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Витоки та еволюція української державної ідеї	2	1
2	Тема 2. Русь як імперія та європейська держава	2	1
3	Тема 3. Феномен козацької республіки	4	1
4	Тема 4. Державотворчі процеси доби Української революції	4	1
5	Тема 5. Український чинник у радянській державній системі	4	1
6	Тема 6. Тяглість державотворчої традиції в екзилі	4	1
7	Тема 7. Відновлення незалежності України (1990–1991)	4	2
8	Тема 8. Трансформація сучасної Української держави	4	2
Усього годин		28	10

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Витоки та еволюція української державної ідеї	4	2
2	Тема 2. Русь як імперія та європейська держава	4	2
3	Тема 3. Феномен козацької республіки	6	2
4	Тема 4. Державотворчі процеси доби Української революції	6	2
5	Тема 5. Український чинник у радянській державній системі	6	2
6	Тема 6. Тяглість державотворчої традиції в екзилі	6	2
7	Тема 7. Відновлення незалежності України (1990–1991)	6	2
8	Тема 8. Трансформація сучасної Української держави	6	2
Усього годин		44	16

8. План семінарських занять

Тема 1. Витоки та еволюція української державної ідеї

Мета: системне засвоєння знань про протодержавні об'єднання на українських землях, еволюцію концепту «Руська земля» та етапи трансформації етнокультурної ідентичності в самобутню політичну націю.

Питання для обговорення:

1. Яку роль відігравав Антський союз як самостійний прототип української політичної організації?
2. Як еволюціонувало поняття «Руська земля» як питомо вітчизняний політичний та територіальний концепт?
3. Які державницькі візії та ідеї незалежності містить інтелектуальна спадщина митрополитів Русі?
4. Як Братство тарасівців обґрунтувало потребу повної державної самостійності України?
5. У чому полягала сутність ідеології державної незалежності у праці «Самостійна Україна» Миколи Міхновського та яке її історико-правове значення?
6. Як європейські концепції природного права і просвітництва інтегрувалися у вітчизняну визвольну думку?

Тема 2. Русь як імперія та європейська держава

Мета: ґрунтовне вивчення міжнародної суб'єктності Русі, інструментів легітимації влади у Європі та спадкоємності самостійних державотворчих традицій у Королівстві Руському.

Питання для обговорення:

1. Як династична дипломатія забезпечувала повноцінну легітимацію та інтеграцію тогочасної України в європейський простір?
2. У чому полягала суть суверенної моделі «колективного сюзеренітету» з центром у Києві?
3. Як візантійська та скандинавська складові адаптувалися в питомо київській вертикалі влади?
4. Чому Галицько-Волинське князівство є прямим і єдиним правонаступником київської державної традиції?
5. Якими міжнародними договорами з провідними європейськими державами підтверджувалася повна правосуб'єктність Української держави?

Тема 3. Феномен козацької республіки

Мета: комплексне опанування знань про суверенну політико-правову систему Війська Запорозького, інститути гетьманської влади та історичне значення Конституції Пилипа Орлика.

Питання для обговорення:

1. На основі яких суверенних ознак Військо Запорозьке визначають як повноцінну незалежну республіку?
2. Як відбувалося дипломатичне визнання Гетьманщини як суб'єкта міжнародного права в межах Вестфальської системи?
3. Які функції виконували вищі республіканські інститути Генеральної військової та Старшинської рад?
4. Які самобутні атрибути та фінансово-територіальні інститути підтверджували козацьку державність?
5. У чому полягає світове історико-правове значення Конституції Пилипа Орлика як першого конституційного акта республіканського типу?
6. Які фундаментальні засади повної політичної незалежності від сусідніх імперій закріпила Конституція 1710 року?

Тема 4. Державотворчі процеси доби Української революції

Мета: детальний аналіз еволюції республіканських і монархічних моделей відродженої державності в період Української революції та правового виміру соборності.

Питання для обговорення:

1. Який шлях пройшла Центральна Рада від ідеї автономізму у складі федерації до безкомпромісного проголошення суверенної УНР?
2. Які інституційні особливості мала модель Української Держави Павла Скоропадського як спроба відновлення національних монархічно-гетьманських традицій?
3. У чому полягала специфіка республіканізму Директорії УНР та як внутрішньополітична боротьба (зокрема, справа полковника Петра Болбочана) вплинула на кризу державної влади й армії?
4. Який унікальний досвід побудови стійкої західноукраїнської парламентської демократії в умовах зовнішньої агресії продемонструвала ЗУНР?
5. Який історико-правовий вимір та символічне значення мав Акт Злуки 1919 року для утвердження ідеї єдиної соборної України?

Тема 5. Український чинник у радянській державній системі

Мета: критичне переосмислення квазідержавного статусу УСРР/УРСР, викриття імперської суті радянської системи та аналіз спроб збереження української суб'єктності.

Питання для обговорення:

1. Чому формальні ознаки державності УСРР/УРСР за радянськими конституціями мали суто декларативний та фіктивний характер?
2. Як політика «коренізації» використовувалася більшовиками задля придушення національно-визвольного руху та вимушеної легітимації окупаційного режиму?
3. Як зазіхання радянського центру під час укладання договору 1922 року нівелювали реальний суверенітет України?
4. Які міжнародно-правові наслідки мав вихід УРСР на міжнародну арену та її участь у заснуванні ООН та ЮНЕСКО?
5. Як тоталітарні паралельні структури влади (КПУ) повністю блокували самостійність офіційних державних органів республіки?
6. У чому виявлявся опір українського суспільства імперській асиміляції та тоталітарному контролю всередині радянської системи?

Тема 6. Тяглість державотворчої традиції в екзилі

Мета: наукове дослідження правових засад безперервності діяльності Державного центру УНР в екзилі та концепцій відновлення самостійної держави у програмах українського визвольного руху.

Питання для обговорення:

1. Як Державний центр УНР в екзилі юридично обґрунтовував та зберігав законну легітимність української республіканської влади?
2. Які представницькі функції виконувала УНРада як парламент у вигнанні та як здійснювався захист вищих державних клейнодів?
3. Як українська еміграція актуалізувала питання незалежності України в Лізі Націй та інших міжнародних інституціях?
4. Які моделі побудови майбутньої самостійної та соборної держави пропонували концепції визвольного руху?
5. Яке визначальне правове значення мав Акт передачі повноважень ДЦ УНР 1992 року для утвердження прямої спадкоємності сучасної України від УНР?

Тема 7. Відновлення незалежності України (1990–1991)

Мета: теоретичне осмислення правових передумов, етапів та народної легітимації відновлення державного суверенітету України, а також механізмів остаточного розриву з імперським минулим.

Питання для обговорення:

1. Як Декларація про державний суверенітет 1990 року заклала правовий фундамент для повної деокупації України від радянського центру?
2. Як Революція на граніті продемонструвала безкомпромісний суспільний запит на повну державну самостійність та демократію?
3. Яке фундаментальне історико-правове обґрунтування спадкоємності державотворчих традицій закладено в Акті проголошення незалежності України?
4. Чому Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року став найвищим і незаперечним актом легітимації державної самостійності українським народом?
5. Як відбувався процес стрімкого міжнародного визнання відновленої суверенної української держави світовою спільнотою?
6. Які правові механізми повного юридичного розмежування з радянським тоталітарним минулим визначив Закон України «Про правонаступництво України»?

Тема 8. Трансформація сучасної Української держави

Мета: спрямоване формування знань про історико-правові етапи розбудови органів державної влади, еволюцію конституційного процесу, нормативне забезпечення суверенітету та правові режими захисту України в особливих умовах.

Питання для обговорення:

1. Як в історико-правовому дискурсі відбувався перехід від радянської системи рад до класичного принципу розподілу влад та становлення інституту Президента України?
2. Які історичні етапи пройшов вітчизняний конституційний процес від Конституційного договору 1995 року до прийняття Конституції України 1996 року та її подальших реформ?
3. У чому полягає зміна філософії управління територіями та зміцнення місцевої демократії внаслідок реформи децентралізації?
4. Які правові та інституційні етапи долає Україна на шляху повноправної інтеграції до Європейського Союзу та НАТО?
5. Як еволюціонувало вітчизняне законодавство про національну безпеку і оборону та які правові засади лежать в основі формування сучасної архітектури безпеки України?
6. Яку роль відіграє політико-правова доктрина чинного націоналізму Дмитра Донцова в історичному контексті формування ідеології державної безпеки та сучасної концепції захисту суверенітету?

9. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

10. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

11. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Витоки та еволюція української державної ідеї	8	14
2	Тема 2. Русь як імперія та європейська держава	10	14
3	Тема 3. Феномен козацької республіки	10	16
4	Тема 4. Державотворчі процеси доби Української революції	10	16
5	Тема 5. Український чинник у радянській державній системі	10	16
6	Тема 6. Тяглість державотворчої традиції в екзилі	10	16
7	Тема 7. Відновлення незалежності України (1990–1991)	10	16
8	Тема 8. Трансформація сучасної Української держави	8	16
Усього годин		78	124

12. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота – форма організації освітнього процесу, за якої здобувач вищої освіти опановує навчальну дисципліну в час, вільний від навчальних занять, під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Метою самостійної роботи з дисципліни *«Історія української державності»* є засвоєння у повному обсязі навчальної програми, розвиток компетентностей, формування здатності бути активним учасником освітнього процесу, уміння самостійно опановувати теоретичні й практичні знання, що спрямовані на поглиблене опрацювання історико-правових передумов формування суверенітету, тлумачення тяглості національних владних інститутів та джерел права від давнини до сьогодення, дослідження державотворчої діяльності визначних постатей, застосування навичок деконструкції псевдоісторичних міфів, а також дотримання принципів академічної доброчесності й превентивних механізмів запобігання плагіату.

Самостійна робота здійснюється у формі: виконання домашніх завдань; підготовки аналітичних доповідей, есе та рефератів з обов'язковим дотриманням стандартів академічної доброчесності; роботи з нормативно-правовими актами вітчизняного конституціоналізму, козацькими правовими пам'ятками, актами доби Української революції та міжнародними договорами, що фіксували правосуб'єктність України; доопрацювання матеріалів лекцій шляхом пошуку додаткової спеціалізованої літератури та опрацювання нормативної бази; роботи з глобальними інформаційними мережами, цифровими архівами, електронними бібліотеками та науковими періодичними виданнями; опрацювання додаткової фахової літератури; складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення, а також дослідження сучасних трансформацій ідеології національної безпеки, правових режимів захисту держави та перспектив євроатлантичної інтеграції.

Всі завдання самостійної роботи поділяються на обов'язкові та вибіркові. До обов'язкових належать завдання, які студенти мають виконувати обов'язково впродовж вивчення дисципліни. Вибіркові включають альтернативні завдання, серед яких здобувач на власний розсуд обирає конкретні завдання з тим, щоб набрати необхідну кількість балів.

Нижче подано варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів денної форми навчання, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно виконати один з таких варіантів:

Варіант 1.

Здійсніть аналітичний огляд системи та нормативно-правового змісту козацьких правових пам'яток (зокрема «Березневих статей» або Гадяцького договору) з урахуванням європейського дипломатичного досвіду та інституційних засад Вестфальської системи міжнародного права.

Варіант 2.

Підготуйте реферат про правову природу, джерела легітимності та інститути влади у Галицько-Волинській державі, підстави виникнення та спадкоємності князівської влади, а також особливості реалізації міжнародної правосуб'єктності.

Варіант 3.

Обґрунтуйте в аналітичному огляді еволюцію концепту «Руська земля» у вітчизняній політико-правовій думці з урахуванням трансформації інститутів публічної влади від ранньосередньовічних форм до моделі класичної європейської монархії.

Варіант 4.

Складіть реферат про правову природу Універсалів Української Центральної Ради, підстави проголошення Української Народної Республіки, а також особливості реалізації її суверенітету в умовах зовнішньої військової агресії.

Варіант 5.

Проаналізуйте у формі аналітичного огляду державно-правову модель Гетьманату Павла Скоропадського з урахуванням історичних традицій українського монархізму, засад формування державного апарату та особливостей реформування судової системи.

Варіант 6.

Напишіть реферат про правову природу Акта Злуки УНР і ЗУНР 1919 року, підстави виникнення та доктринальні засади української соборності, а також особливості реалізації державно-правового об'єднання в умовах війни.

Варіант 7.

Сформулюйте аналітичний огляд квазідержавного статусу УСРР/УРСР у складі Радянського Союзу з урахуванням декларативного характеру її суверенітету та особливостей реалізації формальної правосуб'єктності під час заснування ООН.

Варіант 8.

Дослідіть у рефераті правову природу Декларації про державний суверенітет України 1990 року, підстави та правові механізми виходу зі складу СРСР, а також особливості реалізації нормативно-правового розмежування з радянським центром.

Варіант 9.

Висвітліть в аналітичному огляді історико-правові етапи розбудови сектору національної безпеки і оборони України з урахуванням сучасних викликів, воєнного стану та нормативного забезпечення стійкості органів державної влади.

Варіант 10.

Оформіть реферат про правову природу та умови легітимації Конституції України 1996 року як спадкоємиці вітчизняного конституціоналізму, підстави розподілу влад, а також особливості її адаптації до європейських правових стандартів.

Варіанти контрольної роботи (для заочної форми здобуття освіти)

Нижче подано варіанти завдань для контрольної роботи, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно обрати варіант та виконати наведені завдання. Вимоги до контрольної роботи: 8–12 сторінок тексту (*шрифт Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал – 1*). Слід опрацювати щонайменше 10–12 джерел.

Використання класичних праць з історії України та історії держави і права України є обов'язковим. Дотримання принципів академічної доброчесності – засадничий принцип навчання. Здійснюйте коректне цитування використаних джерел. Заборонено плагіат: текст має бути оригінальним, з власним аналітичним та методологічним осмисленням. Максимальна кількість балів за виконану контрольну роботу – 50 балів.

Варіант 1.

1. Розкрийте історико-юридичне поняття, сутність та місце Антського союзу в генезисі української державної традиції.
2. Охарактеризуйте відмінності між концептом «Руська земля» як територіальною одиницею та як суверенним політико-правовим утворенням.

Варіант 2.

1. Проаналізуйте систему публічної влади Галицько-Волинської держави та джерела її міжнародної легітимності.
2. Висвітліть сутність інституту князівської влади і порядок правонаступництва у середньовічній Русі.

Варіант 3.

1. Дослідіть правову природу Війська Запорозького як суверенної республіки та суб'єкта міжнародних відносин Вестфальської системи.
2. Окресліть специфіку формування та компетенцію Генеральної військової ради як вищого інституту козацької державності.

Варіант 4.

1. З'ясуйте історико-правове значення Конституції Пилипа Орлика 1710 року в контексті розвитку європейського республіканізму.
2. Опишіть нормативно-правові обмеження суверенітету Гетьманщини, запроваджені актами сусідніх імперій у XVIII сторіччі.

Варіант 5.

1. Обґрунтуйте етапи еволюції державно-правового статусу УНР від автономії до проголошення повної незалежності за Універсалами Центральної Ради.
2. Порівняйте республіканську модель влади УНР та монархічно-гетьманський лад Української Держави Павла Скоропадського.

Варіант 6.

1. Визначте особливості інституту парламентської демократії ЗУНР та специфіку функціонування її органів влади в умовах воєнної агресії.
2. Проілюструйте юридичний зміст та символічне значення Акта Злуки 1919 року для утвердження ідеї соборності України.

Варіант 7.

1. Аргументуйте фіктивний характер радянського суверенітету УСРР/УРСР та роль Компартії як паралельної тоталітарної структури управління.
2. Поясніть міжнародно-правові передумови та наслідки заснування ООН за участю України як номінального суб'єкта міжнародного права.

Варіант 8.

1. Обговоріть правові засади діяльності Державного центру УНР в екзилі та процедуру збереження легітимності республіканської влади.
2. Критикуйте концепції організації публічної влади у програмних документах українського визвольного руху.

Варіант 9.

1. Сформулюйте правову сутність Декларації про державний суверенітет 1990 року як юридичного підґрунтя для відновлення незалежності.
2. Деталізуйте процесуальний порядок та історико-правові наслідки Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року.

Варіант 10.

1. Оцініть етапи новітнього конституційного процесу в Україні та особливості впровадження принципу розподілу влад за Конституцією 1996 року.
2. Класифікуйте нормативно-правові інструменти та режими забезпечення безперервності функціонування органів державної влади в умовах воєнного стану.

13. Неформальна освіта (онлайн-курси та платформи)

У межах самостійної роботи здобувачам рекомендується проходження онлайн-курсів на міжнародних освітніх платформах з метою розширення професійних компетентностей та академічної доброчесності.

Рекомендовані платформи:

- Prometheus (Історія України. Повний курс підготовки до ЗНО: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/history-ukraine-zno/>; Новітня історія України: від початку Другої світової війни до сучасності: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/novitnia-istoriya-ukrayiny/>);
- Coursera (Становлення сучасної України: <https://www.coursera.org/learn/the-making-of-modern-ukraine-ua>).

Опрацювання зазначених онлайн-курсів не є обов'язковим і здійснюється за власною ініціативою здобувача як форма неформальної освіти.

14. Питання для підготовки до підсумкового контролю (диференційований залік)

1. Які ознаки Антського союзу свідчать про його протодержавний статус?
2. Які правові чинники зумовили виникнення князівської влади в Русі?
3. Як еволюціонував політико-правовий концепт «Руська земля»?
4. Які міжнародно-правові договори підтверджували суверенітет Київської Русі?
5. У чому полягала суть моделі «колективного сюзеренітету» в Русі?
6. Які джерела легітимності мала влада монарха в Галицько-Волинській державі?
7. Чому Галицько-Волинська держава визнається правонаступником Русі?
8. Які ознаки суверенної республіки мало Військо Запорозьке?
9. Які повноваження мала Генеральна військова рада козацької держави?
10. Як Вестфальська система вплинула на міжнародне визнання Гетьманщини?
11. Які атрибути публічної влади підтверджували козацьку державність?
12. У чому полягає історико-правове значення Конституції Пилипа Орлика?
13. Які засади поділу влад пропонувала Конституція 1710 року?
14. Які нормативні акти імперій ліквідували автономію Гетьманщини?
15. Які етапи пройшла УЦР від автономізму до незалежності УНР?
16. Яку правову природу мали Чотири Універсали Центральної Ради?
17. Що було головною ідеєю праці Миколи Міхновського «Самостійна Україна»?
18. Які інституційні особливості мала Українська Держава Павла Скоропадського?
19. У чому полягала специфіка республіканського ладу Директорії УНР?
20. Як справа полковника Петра Болбочана вплинула на кризу влади УНР?
21. Які засади парламентської демократії реалізувала ЗУНР?
22. Яке історико-правове значення мав Акт Злуки 1919 року?
23. Чому радянський суверенітет УСРР/УРСР вважається фіктивним?
24. Як більшовики використовували «коренізацію» для легітимації режиму?
25. Які суперечності містив Союзний договір 1922 року щодо статусу України?
26. Які наслідки для правосуб'єктності УРСР мало її членство в ООН?
27. Чому Компартію України визначають як паралельну структуру управління в УРСР?
28. Як Державний центр УНР в екзилі обґрунтовував свою легітимність?
29. Які функції виконувала Українська Національна Рада у вигнанні?
30. Яку модель держави пропонували концепції ОУН та УПА?

31. Яке правове значення мав Акт передачі повноважень ДЦ УНР у 1992 році?
32. Яке юридичне значення мала Декларація про державний суверенітет 1990 року?
33. Як Революція на граніті вплинула на нормативні процеси деокупації?
34. Яке історико-правове обґрунтування містить Акт проголошення незалежності?
35. Чому Всеукраїнський референдум 1991 року є вищим актом легітимації?
36. Які механізми розриву з СРСР закріпив Закон про правонаступництво?
37. Які історичні етапи пройшов вітчизняний конституційний процес до 1996 року?
38. Як реформа децентралізації змінила правові засади місцевого самоврядування?
39. Як адаптувалося українське законодавство до умов правового режиму воєнного стану?
40. Яку роль відіграє доктрина Дмитра Донцова в концепції сучасної безпеки України?

15. Методи навчання

Методи навчання на лекціях: вербальний метод (лекція, дискусія, консультація, обговорення тощо); методи візуалізації (презентація, метод ілюстрації, метод демонстрацій: та інші); робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анування тощо); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо).

Методи навчання на семінарських заняттях: вербальний метод (дискусія, співбесіда тощо); метод візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші); робота з навчально-методичною літературою (рецензування, підготовка реферату, есе, доповіді тощо); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); кейс-метод (вирішення ситуацій тощо); практичний, пошуковий метод.

16. Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Історія української державності» використовуються такі методи оцінювання:

для поточного контролю – у вигляді усного та письмового опитування, фронтального опитування, тестування, написання есе (рефератів), вирішення кросвордів, контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти); самостійна робота, неформальна освіта (онлайн-курси та платформи) тощо.

для підсумкового контролю – проведення підсумкового контролю (усна та/або письмова відповідь, тестування тощо).

17. Засоби діагностики результатів навчання

Робоча програма передбачає застосування засобів діагностики результатів навчання за формами контролю знань:

- *поточний контроль* може передбачати застосування широкого спектру форм та методів оцінювання знань, що проводиться за кожною темою.
- *підсумковий контроль* передбачає проведення диференційованого заліку.

Завершальним етапом досягнення запланованих програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Історія української державності» є підсумковий контроль – диференційований залік.

18. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Для оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються контрольні заходи у формі поточного та підсумкового контролю знань відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни. Оцінювання

окремих видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти для дисципліни «Історія української державності» відбувається за такими рекомендованими балами:

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти	Кількість балів (від – до)
Аудиторна робота	
Відповідь на практичному, семінарському, лабораторному занятті	1-5
Вирішення ситуаційних завдань, розв'язання задач тощо	1-5
Тестування	1-5
Ділова гра, практичний кейс тощо	1-10
Інші види аудиторної роботи*	
Самостійна робота	
Реферат, есе тощо	1-10
Інші види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти (участь у публічних заходах (конференція, олімпіада тощо); написання наукової статті, участь у конкурсах студентських робіт тощо)	1-10
Інші види самостійної роботи*	
Контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти)	1-50

*види навчальної діяльності здобувачів освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти ([https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-otsiniuvannia-znan-zdobuvachiv-\(red-2021\).pdf](https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-otsiniuvannia-znan-zdobuvachiv-(red-2021).pdf)).

Порядок зарахування результатів неформальної освіти

Результати проходження онлайн-курсів можуть бути зараховані як складова самостійної роботи за заявою здобувача в порядку, визначеному Положенням про порядок визнання результатів навчання набутих у неформальній/інформальній освіті (<https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-neformalnu-ta-informalnu-osvitu.pdf>).

Максимальна кількість балів – до **10 балів** у межах самостійної роботи.

Підсумковий контроль

Максимальна кількість балів за диференційований залік з початкової дисципліни «Історія української державності» складає **40 балів**.

Для визначення ступеня засвоєння навчальної дисципліни та контрольного оцінювання знань здобувачів вищої освіти за підсумковим контролем застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Підсумкова оцінка переводиться у національну систему оцінювання і шкалу ECTS згідно з таблицею:

Порядок переведення оцінок у систему ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для екзамену курсової роботи (проєкту), практики	для заліку (диференційованого заліку)
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
64-74	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

19. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Для денної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60									Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	Самостійна робота		
5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	10 балів	10 балів	10 балів	40 балів	100 балів

Для заочної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60		Підсумковий контроль	Сума
Контрольна робота	Самостійна робота		
50 балів	10 балів	40 балів	100 балів

20. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Історія української державності» узагальнено в комплексі навчально-методичного забезпечення, який включає:

- силабус;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів;
- варіанти завдань для підсумкового контролю;
- інші матеріали.

21. Рекомендована література

1. Анішук Н.В. Історія і перспективи української державності: навч.-метод. посіб. Одеса: Юридична література, 2021. 88 с. <https://numl.org/419503>
2. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення: Хронологічний довід. Вид. 2-ге, допов., доопрац. К.: Наук. думка, 2005. 718 с.
3. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи: монографія / за ред. Ю.С. Шемшученка. К.: ІДП ім. В.М. Корецького, 2001. 656 с. <https://numl.org/519503>
4. Зінкевич Р., Ратушна О., Нагірняк А. Історія державності та культури України: навч. посіб. Львів: Львівська політехніка, 2020. 240 с.
5. Історія української державності: навч. посіб. / за заг. ред. С.Д. Гелей. Львів: Растр-7, 2022. 412 с.
6. Нікіфоренко В.С. Узагальнення історичних періодів формування та розвитку в Україні системи інтегрованого управління кордонами. *Право України*. 2020. № 7. С. 260–274. <https://doi.org/10.33498/louu-2020-07-260>
7. Nikiforenko V., Kuryliuk Y., Kukin I. Geostrategic aspects of global security (using the example of Russian aggression). *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2022. Vol. 12(2). pp. 170–175. URL: <http://dx.doi.org/10.33543/1202170175>
8. Нікіфоренко В.С., Нікіфоренко О.І. Історико-правові аспекти формування української держави та суспільства (міфи та спотворення). *Держава та регіони. Серія: Право*. 2022. № 3(77). С. 12–22. <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.3.2>
9. Нікіфоренко В.С. Політико-правові ідеї Конституції Миколи Міхновського. *Право України*. 2025. № 3. С. 113–122. <https://doi.org/10.33498/louu-2025-03-113>
10. Нікіфоренко В.С. Організаційно-правові основи стратегічної еволюції інтегрованого управління державним кордоном в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. № 32(1). С. 239–253. URL: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-1-239>

11. Нікіфоренко В.С. Микола Міхновський – апостол української державності. *Українська державність*. 2025. № 1-2. С. 108–111.
12. Основний закон «Самостійної України» Миколи Міхновського: хрестоматійне видання / уклад. В.С. Нікіфоренко. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2025. 60 с.
13. Терлюк І.Я. Українська державність: формування національної державно-правової традиції. Друга половина XVI – початок XX ст.: монографія. Львів: Галиц. вид. спілка, 2022. 480 с. <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/6478/1/2022.pdf>
14. Турченко Ф.Г. П.Скоропадський і М.Міхновський 1918 р.: дві моделі державного будівництва. *Український історичний журнал*. 2008. № 4. С. 48–59. <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/uhj/article/download/27657/22405>
15. Чорномаз Б. Історія Української державності: навч. посіб. Київ: Талком, 2020. 206 с.